

МІНІСТЕРСТВО ПРАЦІ УКРАЇНИ

Затверджено
постановою від 01.09.92 р. № 41

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ для проведення атестації робочих місць за умовами праці

Останні зміни внесено: роз'яснення Міністерства праці України, Міністерства охорони здоров'я України
від 22.03.1993 № 06-960

Методичні рекомендації розроблено відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 1 серпня 1992 р. № 442. Вони визначають організацію роботи по проведенню атестації робочих місць, оцінку умов праці та реалізацію прав трудящих на пільги і компенсації залежно від шкідливих та небезпечних виробничих факторів.

Результати атестації за умовами праці (надалі — атестація) є основою для вирішення питань надання пенсій за віком на пільгових умовах відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення», інших пільг та компенсацій, а також розроблення і реалізації організаційних, технічних, економічних та соціальних заходів колективного договору щодо поліпшення умов трудової діяльності.

Атестація проводиться на підприємствах, в організаціях, установах (надалі — підприємства) незалежно від форм власності й господарювання, де технологічний процес, використовуване обладнання, сировина та матеріали є потенційними джерелами шкідливих і небезпечних виробничих факторів, що можуть несприятливо впливати на стан здоров'я працівників, а також на їхніх нащадків як тепер, так і в майбутньому.

Основні терміни і визначення, що вживаються в методичних рекомендаціях, наведено в додатку 1.

1. Загальні положення

1.1. Основна мета атестації полягає у регулюванні відносин між власником або уповноваженим ним органом і працівниками у галузі реалізації прав на здорові й безпечні умови праці, пільгове пенсійне забезпечення, пільги та компенсації за роботу в несприятливих умовах.

1.2. Правовою основою для проведення атестації є чинні законодавчі й нормативні акти з питань охорони і гігієни праці, списки виробництв, робіт, професій і посад, що дають право на пільгове пенсійне забезпечення та інші пільги і компенсації залежно від умов праці.

1.3. Атестації підлягають робочі місця, на яких технологічний процес, обладнання, використовувані сировина і матеріали можуть бути потенційними джерелами шкідливих і небезпечних факторів. Для виробництв, робіт, професій та посад, для яких у списках № 1 і № 2 передбачено показники умов праці, атестацію проводять тільки за цими показниками.

1.4. Атестація робочих місць передбачає:

виявлення на робочому місці шкідливих і небезпечних виробничих факторів та причин їх виникнення;

дослідження санітарно-гігієнічних факторів виробничого середовища, важкості й напруженості трудового процесу на робочому місці;

комплексну оцінку факторів виробничого середовища і характеру праці щодо відповідності їх вимогам стандартів, санітарних норм і правил;

обґрунтування віднесення робочого місця до відповідної категорії за шкідливими умовами праці;

підтвердження (встановлення) права працівників на пільгове пенсійне забезпечення, додаткову відпустку, скорочений робочий день, інші пільги і компенсації залежно від умов праці;

перевірку правильності застосування списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, що дають право на пільгове пенсійне забезпечення;

розв'язання спорів, які можуть виникнути між юридичними особами і громадянами (працівниками) стосовно умов праці, пільг і компенсацій;

розроблення комплексу заходів по оптимізації рівня гігієни і безпеки, характеру праці і оздоровлення трудящих;

вивчення відповідності умов праці рівневі розвитку техніки і технології, удосконалення порядку та умов установа і призначення пільг і компенсацій.

1.5. Періодичність атестації встановлюється підприємством у колективному договорі, але не рідше одного разу на 5 років.

Відповідальність за своєчасне та якісне проведення атестації покладається на керівника (власника) підприємства, організації.

1.6. Санітарно-гігієнічні дослідження факторів виробничого середовища і трудового процесу проводять санітарні лабораторії підприємств і організацій, науково-дослідних і спеціалізованих організацій, атестованих органами Держстандарту і Міністерства охорони здоров'я за списками, узгодженими з органами Державної експертизи умов праці, а також на договірній основі лабораторії територіальних санітарно-епідеміологічних станцій.

2. Організація роботи по атестації

2.1. Для організації і проведення атестації керівник підприємства видає наказ, в якому:

визначає основу і завдання атестації;

затверджує склад, голову і секретаря постійно діючої атестаційної комісії, визначає її повноваження, у разі потреби — склад цехових (структурних) атестаційних комісій;

установлює терміни і графіки проведення підготовчих робіт у структурних підрозділах підприємства;

визначає взаємодію із зацікавленими державними органами і громадськими організаціями (експертизою умов праці, санітарно-епідеміологічною службою);

визначає проектні, науково-дослідні установи для науково-технічної оцінки умов праці і участі в розробленні заходів по усуненню шкідливих виробничих факторів.

2.2. До складу атестаційної комісії рекомендується вводити головних спеціалістів, працівників відділу кадрів, праці і заробітної плати, охорони праці, органів охорони здоров'я підприємства, представників громадських організацій.

2.3. Атестаційна комісія:

здійснює організаційне, методичне керівництво і контроль за проведенням роботи на всіх етапах;

формує всю потрібну правову і нормативно-довідкову базу і організує її вивчення;

визначає і залучає у встановленому порядку потрібні організації до виконання спеціальних робіт;

організує виготовлення планів розташування обладнання по кожному підрозділу з урахуванням його експлікації, визначає межу робочих місць (робочих зон) та надає їм відповідний номер;

складає перелік робочих місць, що підлягають атестації;

порівнює застосовуваний технологічний процес, склад обладнання, використовувані сировину і матеріали із передбаченими в проектах;

визначає обсяг досліджень шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища та організує ці дослідження;

прогнозує та виявляє утворення шкідливих і небезпечних факторів на робочих місцях;

встановлює на основі Єдиного тарифно-кваліфікаційного довідника (ЄТКД) відповідність найменування професій і посад, зайнятих на цих робочих місцях, характеру фактично виконуваних робіт. У разі відхилень назва професії (посади) приводиться у відповідність до ЄТКД по фактично виконуваній роботі;

складає «Карту умов праці» (надалі — Карта) на кожне враховане робоче місце або групу аналогічних місць (додаток 2);

проводить атестацію і складає перелік робочих місць, виробництв, професій та посад з несприятливими умовами праці;

уточнює діючі і вносить пропозиції на встановлення пільг і компенсацій залежно від умов праці, визначає витрати на дані цілі;

розробляє заходи до поліпшення умов праці і оздоровлення працівників;

виконує свої функції до призначення нового складу комісії при позачерговій атестації.

3. Вивчення факторів виробничого середовища і трудового процесу

3.1. У ході вивчення треба визначити:

характерні для конкретного робочого місця виробничі фактори, які підлягають лабораторним дослідженням (гр. 2 Карти);

нормативне значення (ГДК, ГДР) параметрів, факторів виробничого середовища і трудового процесу, використовуючи систему стандартів безпеки праці, санітарні норми і правила, інші регламенти (гр. 4 Карти);

фактичне значення факторів виробничого середовища і трудового процесу шляхом лабораторних досліджень або розрахунків (гр. 5 Карти).

3.2. Лабораторні та інструментальні дослідження проводяться відповідно до положень ГОСТ 1.25-76 «ГСС Метрологическое обеспечение. Основные положения», ГОСТ 12.0.005-84 «ССБТ Метрологическое обеспечение в области безопасности труда. Основные положения», стандартів Державної системи забезпечення єдності вимірів (ГСИ), системи стандартів безпеки праці (ССБТ), методичних вказівок, затверджених Міністерством охорони здоров'я.

3.3. Прилади і обладнання для вимірів повинні відповідати метрологічним вимогам і підлягати перевірці у встановлені строки.

3.4. Лабораторно-інструментальні дослідження фізичних, хімічних, біологічних, визначення психофізіологічних факторів проводяться в процесі роботи у характерних (типових) виробничих умовах, при справних і ефективно діючих засобах колективного і індивідуального захисту.

3.5. Результати замірів (визначень) показників шкідливих і небезпечних виробничих факторів оформлюють протоколами за формами, передбаченими у ГОСТ або затвердженими Міністерством охорони здоров'я України, і заносяться в Карту (гр. 5).

3.6. Визначається тривалість (процент від тривалості зміни) дії виробничого фактора (гр. 9 Карти).

4. Гігієнічна оцінка умов праці

4.1. Оцінка результатів лабораторних досліджень, інструментальних вимірів проводиться шляхом порівняння фактично визначеного значення з нормативним (регламентованим).

При цьому шум і вібрація оцінюються за еквівалентним рівнем.

4.2. Ступінь шкідливості і небезпечності кожного фактора виробничого середовища і трудового процесу (гр. 6, 7, 8 Карти) тільки III класу визначається за критеріями, встановленими гігієнічною класифікацією праці № 4137-86 (додаток 3).

4.3. При наявності в повітрі робочої зони двох і більше шкідливих речовин різнонаправленої дії кожна з них враховувати самостійним фактором, що підлягає кількісній оцінці.

При наявності в повітрі робочої зони двох і більше шкідливих речовин однонаправленої дії відношення фактичних концентрацій кожної з них до встановлених для них ГДК підсумовуються. Якщо сума відношень перевищує одиницю, то ступінь шкідливості даної групи речовин визначається, виходячи з величини цього перевищення з урахуванням класу небезпечності найтоксичнішої речовини групи, а вся група оцінюється як одна речовина.

Концентрація шкідливих речовин однонаправленої дії визначається за ГОСТ 12.1.005-88.

4.4. Оцінка умов праці при наявності двох і більше шкідливих і небезпечних виробничих факторів здійснюється за найвищим класом і ступенем.

5. Оцінка технічного та організаційного рівня робочого місця

5.1. Оцінка технічного рівня робочого місця проводиться шляхом аналізу: відповідності технологічного процесу, будівель і споруд — проектам, обладнання — нормативно-технічній документації, а також характеру та обсягу виконаних робіт, оптимальності технологічних режимів;

технологічній оснащеності робочого місця (наявності технологічного оснащення та інструменту, контрольно-вимірювальних приладів і їхнього технічного стану, забезпеченості робочого місця підйнятно-транспортними засобами);

відповідності технологічного процесу, обладнання, оснащення інструменту і засобів контролю вимогам стандартів безпеки та нормам охорони праці;

впливу технологічного процесу, що відбувається на інших робочих місцях.

5.2. При оцінці організаційного рівня робочого місця аналізується:

раціональність планування (відповідність площі робочого місця нормам технологічного проектування та раціонального розміщення обладнання і оснащення), а також відповідність його стандартам безпеки, санітарним нормам та правилам;

забезпеченість працівників спецодягом і спецвзуттям, засобами індивідуального і колективного захисту та відповідність їх стандартам безпеки праці і встановленим нормам;

організація роботи захисних споруд, пристроїв, контрольних приладів.

6. Атестація робочих місць

6.1. Робоче місце за умовами праці оцінюється з урахуванням впливу на працівників всіх факторів виробничого середовища і трудового процесу, передбачених гігієнічною класифікацією праці (розділ I Карти), сукупних факторів технічного і організаційного рівня умов праці (розділ II Карти), ступеня ризику пошкодження здоров'я.

6.2. На основі комплексної оцінки робочі місця відносять до одного з видів умов праці:

з особливо шкідливими та особливо важкими умовами праці;

зі шкідливими і важкими умовами праці;

зі шкідливими умовами праці та заносять до розділу III Карти.

6.3. Право на пенсію на пільгових умовах визначається за показниками, наведеними в додатку 4, інші пільги і компенсації, залежно від умов праці, — за діючими нині законодавчими актами.

6.4. За оцінку умов праці керівників та спеціалістів береться оцінка умов праці керованих ними працівників, якщо вони зайняті виконанням робіт в умовах, передбачених у списках № 1 і № 2 для їхніх підлеглих протягом повного робочого дня.

Під повним робочим днем слід розуміти виконання робіт, передбачених списками, протягом не менше 80 процентів робочого часу, що має підтверджуватись відповідними документами.

6.5. За результатами атестації визначаються невідкладні заходи на поліпшення умов і безпеки праці, для розроблення і впровадження яких не треба залучати сторонні організації і фахівців (розділ IV Карти).

6.6. З результатами атестації ознайомлюють працівників, зайнятих на робочому місці, що атестується. Карту підписують голова і члени комісії.

6.7. За результатами атестації складається перелік:

робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких потверджено право на пільги і компенсації, передбачені законодавством;

робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких пропонується встановити пільги і компенсації за рахунок коштів підприємства згідно з ст. 26 Закону України «Про підприємства», і ст. 13 Закону України «Про пенсійне забезпечення»;

робочих місць з несприятливими умовами праці, на яких необхідно здійснити першочергові заходи по їх поліпшенню.

6.8. Перелік робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких потверджено право на пільги і компенсації, зокрема на пільгове пенсійне забезпечення, передбачене законодавством, підписує голова комісії за погодженням з профспілковим комітетом. Він затверджується наказом по підприємству, організації та зберігається протягом 50 років. Витяги з наказу додаються до трудової книжки працівників, професії і посади яких внесено до переліку.

6.9. Матеріали атестації робочих місць є документами суворої звітності і зберігаються на підприємстві протягом часу, обумовленого пунктом 6.8.

Затверджено
Міністр праці України
М. Г. Каскевич
1 вересня 1992 р.

Затверджено
Головний державний санітарний
лікар України В. Ф. Марієвський
1 вересня 1992 р.

Основні терміни та визначення

Атестація робочих місць за умовами праці	- комплексна оцінка всіх факторів виробничого середовища і трудового процесу, супутніх соціально-економічних факторів, що впливають на здоров'я і працездатність працівників в процесі трудової діяльності.
Безпека праці	- стан умов праці, при якому виключено дію на працівників небезпечних і шкідливих виробничих факторів. ГОСТ 12.0.002-80.
Важкість праці	- характеристика трудового процесу, що показує переважне навантаження на опорно-рухальний апарат і функціональні системи (серцево-судинну, дихальну та інші), які забезпечують його діяльність. Гігієнічна класифікація праці № 4137-86.
Гранично допустимий рівень виробничого фактора (ГДР)	- рівень виробничого фактора, дія якого при роботі встановленої тривалості за час всього трудового стажу не призводить до травми, захворювання чи відхилення у стані здоров'я в процесі роботи або в віддалені періоди життя теперішнього і наступних поколінь. ГОСТ 12.1.002-88.
Гранично допустима концентрація (ГДК)	- концентрація, яка при щоденній (крім вихідних днів) роботі протягом 8 год. або іншій тривалості, але не більше 41 год. на тиждень, за час всього робочого стажу не може викликати захворювань або відхилень у стані здоров'я, що виявляються сучасними методами досліджень у процесі роботи або у віддалені періоди життя теперішнього і наступних поколінь. ГОСТ 12.1.005-88.
Допустимий рівень виробничого фактора	- рівень виробничого фактора, дія якого при роботі встановленої тривалості за час усього трудового стажу не призводить до травми або захворювання, але може викликати періодичні і швидкоплинні суб'єктивні неприємні відчуття, зміну функціонального стану організму, що не виходять за межі фізіологічної пристосувальної можливості. ГОСТ 12.4.113-82.
Допустимі умови і характер праці	- умови і характер праці, при яких рівень небезпечних і шкідливих виробничих факторів не перевищує встановлених гігієнічних нормативів на робочих місцях, а можливі функціональні зміни, викликані трудовим процесом, зникають за час регламентованого відпочинку протягом робочого дня або домашнього відпочинку до початку наступної зміни і не справляють несприятливого впливу в близькому і віддаленому періоді на стан здоров'я працівників та на їхнє потомство. Гігієнічна класифікація праці № 4137-86.
Карта праці	- документ, в якому вміщуються кількісні і якісні характеристики факторів виробничого середовища і трудового процесу, гігієнічна оцінка умов праці, рекомендації щодо їх поліпшення, запропоновані пільги і компенсації.
Мікроклімат виробничих приміщень	- метеорологічні умови внутрішнього середовища цих приміщень, які визначаються діючими на організм людини поєднаннями температури, вологості, швидкості руху повітря і теплового випромінення. ГОСТ 12.1.005-88.
Напруженість праці	- характеристика трудового процесу, яка відображає переважне навантаження на центральну нервову систему. Гігієнічна класифікація праці № 4137-86.
Непостійне робоче місце	- місце, на якому працівник перебуває меншу частину (менше 50% або менше 2 год. безперервно) свого робочого часу. ГОСТ 12.1.005-88.
Небезпечний виробничий фактор	- виробничий фактор, дія якого на працівника при певних умовах призводить до травми або раптового різкого погіршення здоров'я. ГОСТ 12.0.002-80.

Оптимальні умови і характер праці	- умови і характер праці, при яких виключено несприятливий вплив на здоров'я працівників небезпечних і шкідливих виробничих факторів (відсутність або відповідність рівням, які прийняті як безпечні для населення), утворюються передумови для збереження високого рівня працездатності. Гігієнічна класифікація праці № 4137-86.
Охорона праці	- це діюча на підставі відповідних законодавчих та інших нормативних актів система соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, що забезпечують збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці.
Постійне робоче місце	- місце, на якому працівник перебуває більшу частину робочого часу (більше 50% або більше 2 год. безперервно). Якщо при цьому робота здійснюється в різних пунктах робочої зони, постійним робочим місцем вважається вся робоча зона. ГОСТ 12.1.005-88.
Працездатність	— здатність людини до активної діяльності, що характеризується можливістю виконання роботи і функціональним станом організму в процесі роботи («фізіологічною ціною» роботи). ГОСТ 12.4.061-88.
Робоче місце	- місце постійного або тимчасового перебування працівника в процесі трудової діяльності. ГОСТ 12.1.005-88.
Робоча зона	- простір, обмежений по висоті до 2 м над рівнем підлоги або майданчика, на якому знаходиться місце постійного або непостійного (тимчасового) перебування працівників. ГОСТ 12.1.005-88.
Засіб індивідуального захисту	- засіб, призначений для захисту одного працівника. ГОСТ 12.0.002-80.
Засіб колективного захисту	— засіб, призначений для одночасного захисту двох і більше працівників. ГОСТ 12.0.002-80.
Умови праці	- сукупність факторів виробничого середовища, що впливають на здоров'я і працездатність людини в процесі праці. ГОСТ 605.74.
Шкідлива речовина	- речовина, яка при контакті з організмом людини в разі порушення вимог безпеки може викликати виробничі травми, професійні захворювання або відхилення у стані здоров'я, що виявляються сучасними методами як у процесі роботи, так і в віддалені періоди життя теперішнього і наступних поколінь. ГОСТ 12.1.007-76.
Шкідливий виробничий фактор	- виробничий фактор, вплив якого на працівника за певних умов призводить до захворювання або зниження працездатності. Примітка: залежно від рівня і тривалості дії шкідливий виробничий фактор може стати небезпечним. ГОСТ 12.0.002-80.
Шкідливі і небезпечні умови і характер праці	- умови і характер праці, при яких внаслідок порушення санітарних норм і правил можливий вплив небезпечних і шкідливих факторів виробничого середовища у вимірах, що перевищують гігієнічні нормативи, і психофізіологічні фактори трудової діяльності, що викликають функціональні зміни в організмі і можуть призвести до стійкого зниження працездатності або порушення здоров'я працівників. Гігієнічна класифікація праці № 4137-86.

Карта умов праці

Підприємство (організація,
установа) _____
Виробництво _____
Цех (дільниця, відділ) _____

Номер робочого місця _____
Професія (посада) _____
_____
(код по ЄТКД, КД, повне
найменування)
Номери аналогічних робочих місць
_____

Оцінка факторів виробничого і трудового процесу

№ п/п	Фактори виробничого середовища і трудового процесу	Дата дослідження	Нормативне значення (ГДР, ГДК)	Фактичне значення	III клас: шкідливі і небезпечні умови і характер праці			Тривалість дії фактора, % за зміну	Примітка
					I ступінь	II ступінь	III ступінь		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

1. Шкідливі хімічні речовини

1 клас небезпеки _____

2 клас небезпеки _____

3-4 класи небезпеки _____

2. Пил переважно фіброгенної дії

3. Вібрація (загальна і локальна)

4. Шум

5. Інфразвук

6. Ультразвук

7. Неіонізуючі випромінювання:

- радіочастотний діапазон,

- діапазон промислової частоти,

- оптичний діапазон (лазерне випромінювання)

8. Мікроклімат у приміщенні:

- температура повітря, град.,

- швидкість руху повітря, м/сек,
- відносна вологість повітря, %
- інфрачервоне випромінювання, Вт/м кв.

9. Температура зовнішнього повітря (під час роботи на відкритому повітрі), град.

влітку

взимку

10. Атмосферний тиск

11. Біологічні фактори:

Мікроорганізми

1 клас небезпеки _____

2 клас небезпеки _____

3-4 класи небезпеки _____

Білкові препарати

1 клас небезпеки _____

2 клас небезпеки _____

3-4 класи небезпеки _____

Природні компоненти організму (амінокислоти, вітаміни тощо).

1 клас небезпеки _____

2 клас небезпеки _____

3-4 класи небезпеки _____

12. Важкість праці:

Динамічна робота

- потужність зовнішньої роботи, Вт, при роботі за участю м'язів нижніх кінцівок і тулуба
- те саме при роботі за переважною участю м'язів плечового поясу
- маса піднімання і переміщення вантажу, кг
- дрібні стереотипні рухи кистей і пальців рук (кількість за зміну)

Статичне навантаження

- величина навантаження за зміну, (Кг x с) при утриманні вантажу:

однією рукою

двома руками

за участю м'язів тулуба і ніг

13. Робоча поза

Нахили тулуба, переміщення в просторі (переходи, зумовлені технологічним процесом)

14. Напруженість праці

Увага:

- тривалість зосередження (% до тривалості зміни)

- частота сигналів у середньому за годину

Напруженість аналізаторних функцій:

- зору (категорія зорових робіт за СНиП 11-4-79)

- слуху (при виробничій потребі сприйняття мови або диференціювання сигналів)

Емоційна та інтелектуальна напруженість

Одноманітність:

- кількість елементів у багаторазово повторюваних операціях

- тривалість виконання повторюваних операцій, в сек

- час стеження за ходом виробничого процесу без активних дій (% до тривалості зміни)

15. Змінність

Кількість факторів X X X

I. Гігієнічна оцінка умов праці

II. Оцінка технічного та організаційного рівня

III. Атестація робочого місця

IV. Рекомендації щодо поліпшення умов праці, їх економічне обґрунтування

V. Пільги і компенсації

	Діючі	Запропоновані	Витрати (крб.)
Пенсійне забезпечення			
Доплати			
Додаткові відпустки			
Інші			

Голова атестаційної комісії _____

Члени атестаційної комісії _____

_____

З атестацією ознайомлені _____

_____

Критерії оцінки умов праці

Витяг з класифікації умов праці і характеру праці за ступенями шкідливості і небезпечності, важкості і напруженості*

*****					
№п/п	Фактор	*III клас: шкідливі і небезпечні умови і характер праці*			
*****					
*	*	*I ступінь	*II ступінь	*III ступінь	*
*****					
* 1 *	2	* 3	* 4	* 5	*
*****					
* 1.*Шкідливі хімічні речовини*			*Перевищення ГДК	*	*
* *1 клас небезпеки		*до 2 разів	*2,1-4 рази	*» 4 разів	*
* *2 клас небезпеки		*до 3 разів	*3,1-5 разів	*» 5 разів	*
* *3-4 класи небезпеки		*до 4 разів	*4,1-6 разів	*» 6 разів	*
* 2.*Пил переважно фіброгенної*			*Перевищення ГДК	*	*
* *дії		*	*	*	*
* *		*до 2 разів	*2,1-5 разів	*» 5 разів	*
* 3.*Вібрація (загальна і		*	*Перевищення ГДР	*	*
* *локальна)		*	*	*	*
* *		*до 3 дБ	*3,1-6 дБ	*» 6 дБ	*
* 4.*Шум		*	*Перевищення ГДР	*	*
* *		*до 10 дБА	*10-15 дБА	*» 15 дБА	*
* 5.*Інфразвук		*вище ГДР	*	—	*
* 6.*Ультразвук		*вище ГДР	*	—	*
* 7.*Неіонізуючі випромінюван-		*	*	*	*
* *ня:		*	*	*	*
* *радіочастотний діапазон		*вище ГДР	*	—	*
* *діапазон промислової		*вище ГДР	*	—	*
* *частоти		*	*	*	*
* *оптичний діапазон		*вище ГДР	*	—	*
* *(лазерне випромінювання)		*	*	*	*
* 8.*Мікроклімат у приміщенні.*		*Вище гранично допустимих значень у теплий період або			
* *температура повітря,		*нижче мінімально допустимих значень у холодний період			
* *град.		*до 4 град.	4,1-8 град.	вище 8 град.	*
* *швидкість руху повітря,		*Вище рівнів допустимих величин в холодний і теплий			
* *м/сек		*періоди року або нижче мінімально допустимих в теплий			
* *		*період року			
* *		*до 3 разів	більше 3 разів	—	*
* *відносна вологість		*Перевищення рівнів, допустимих санітарними нормативами*			
* *повітря, %		*в теплий період року			
* *		*до 25%	більше 25%		*
* *інфрачервоне		*141-350	*351-2800	*вище 2800	*
* *випромінювання, Вт/м кв.		*	*	*	*
* 9.*Температура зовнішнього		*	*	*	*
* *повітря (при роботі на		*	*	*	*
* *відкритому повітрі),		*	*	*	*
* *град.		*	*	*	*
* *влітку		*до 32	*32,1-40	*вище 40	*
* *взимку		*-(10-14)	*-(15-20)	*нижче -20	*
* 10.*Атмосферний тиск		*	*	*	*
* *підвищений, атм		*1,3-1,8	*1,9-3,1	*» 3	*
* *знижений (м над рівнем		*1100-2000	*2100-4000	*вище 4000	*
* *моря)		*	*	*	*
* 11.*Біологічні фактори:		*	*	*	*
* *Мікроорганізми		*	*Перевищення ГДК	*	*
* *1 клас небезпеки		*до 2 разів	*2,1-4	*» 4	*
* *2 клас небезпеки		*до 3 разів	*3,1-6	*» 6	*
* *3-4 класи небезпеки		*до 5 разів	*5,1-10	*» 10	*
* *Білкові препарати		*	*Перевищення ГДК	*	*

*	*1 клас небезпеки	*до 3 разів	*3,1-5	*» 5	*
*	*2 клас небезпеки	*до 5 разів	*5,1-10	*» 10	*
*	*3-4 класи небезпеки	*до 10 разів	*10,1-20	*» 20	*
*	*Природні компоненти	*	*Перевищення ГДК	*	*
*	*організму (амінокислоти,	*	*	*	*
*	*вітаміни та ін.)	*	*	*	*
*	*1 клас небезпеки	*до 5 разів	*5,1-10	*» 10	*
*	*2 клас небезпеки	*до 7 разів	*7,1-15	*» 15	*
*	*3-4 класи небезпеки	*до 10 разів	*10,1-20	*» 20	*
*12.	*Важкість праці:	*	*	*	*
*	*Динамічна робота	*	*	*	*
*	*Потужність зовнішньої	*чол. більше 90	*	—	*
*	*роботи, Вт, при роботі	*жін. більше 63	*	*	*
*	*за участю м'язів нижніх	*	*	*	*
*	*кінцівок і тулуба	*	*	*	*
*	*Те саме, при роботі з	*чол. більше 45	*	—	*
*	*переважною участю м'язів	*жін. більше 30,5	*	*	*
*	*плечового поясу	*	*	*	*
*	*Маса піднімання і пере-	*чол.31-35	*» 35	*	*
*	*міщення вантажу, кг	*жін.11-15	*» 15	*	*
*	*Дрібні стереотипні рухи	*40001-60000	*60001-80000	*» 80000	*
*	*кистей і пальців рук,	*	*	*	*
*	*кількість за зміну	*	*	*	*
*	*Статичне навантаження	*	*	*	*
*	*Величина навантаження за	*	*	*	*
*	*зміну, (Кг x с) при	*	*	*	*
*	*утриманні вантажу	*	*	*	*
*	*однією рукою	*43001-97000	*Вище 97000	*	—
*	*двома руками	*97001-208000	*Вище 208000	*	—
*	*за участю м'язів тулуба	*130001-260000	*Вище 260000	*	—
*	*і ніг	*	*	*	*
*	*Робоча поза	*Перебування в	*Перебування в	*	—
*	*	*нахиленому поло-	*нахиленому поло-	*	*
*	*	*женні до 30 град.	*женні за 30 град.	*	*
*	*	*26-50% трива-	*понад 50% трива-	*	*
*	*	*лості зміни.	*лості зміни	*	*
*	*	*Перебування в	*Перебування у	*	—
*	*	*вимушеному поло-	*вимушеному поло-	*	*
*	*	*женні (на колі-	*женні (на колінах,	*	*
*	*	*нах, навпочіпки	*навпочіпки і т.п.)*	*	*
*	*	*і т.п.) до 25%	*понад 25% трива-	*	*
*	*	*тривалості зміни	*лості зміни	*	*
*	*Нахили тулуба	*Вимушені нахили	*Вимушені нахили	*	—
*	*	*понад 30 град.	*понад 30 град. і	*	*
*	*	*101-300 разів за	*більше 300 разів	*	*
*	*	*зміну.	*за зміну	*	*
*	*Переміщення в просторі	*10,1-17 км за	*Понад 17 км за	*	*
*	* (переходи, зумовлені	*зміну	*зміну	*	*
*	*технологічним процесом)	*	*	*	*
*	*Напруженість праці	*	*	*	*
*	*Увага	*	*	*	*
*	*тривалість зосередження,	*вище 75	*	—	*
*	* (% до тривалості зміни)	*	*	*	*
*	*частота сигналів у серед-	*вище 300	*	—	*
*	*ньому за годину	*	*	*	*
*	*Напруженість аналізатор-	*	*	*	*
*	*них функцій	*	*	*	*
*	*зір (категорія зорових	*високоточна	*Особливо точна із	*	—
*	*робіт за СНиП 11-4-79)	*	*застосуванням оп-	*	*
*	*	*	*тичних приладів	*	*
*	*слух (при виробничій пот-	*Розбірливість	*	—	*
*	*ребі сприйняття мови або	*слів і сигналів	*	*	*
*	*диференціювання сигналів)	*» 70%	*	*	*
*	*Емоційна та інтелектуа-	*Вирішення важких	*Особливий ризик,	*	—
*	*льна напруженість	*завдань в умовах	*небезпека, відпо-	*	*
*	*	*дефіциту часу і	*відальність за	*	*
*	*	*інформації з під-	*безпеку інших	*	*
*	*	*вищеною відпові-	*осіб	*	*
*	*	*дальністю	*	*	*
*	*Одноманітність	*	*	*	*
*	*кількість елементів у	*3-2	*	—	*

* *багаторазово повторюваній*	*	*	*	*
* операції (прийомі)	*	*	*	*
* тривалість виконання пов-	* 19	—	*	—
* торюваних операцій, сек.	*	*	*	*
* час стеження за ходом	* 96 і більше	—	*	—
* виробничого процесу без	*	*	*	*
* активних дій (в % до	*	*	*	*
* тривалості зміни)	*	*	*	*
*14.*Змінність	*Нерегулярна змін-	—	*	—
* *	*ність з роботою	*	*	*
* *	*в нічну зміну	*	*	*

*****

---

* Використана «Гигиеническая классификация труда» № 4137-86

**Показники
факторів виробничого середовища, важкості і напруженості трудового
процесу для потвердження права на пільгове пенсійне забезпечення**

1. Право на пенсію за віком на пільгових умовах потверджується при наявності на робочому місці шкідливих і небезпечних виробничих факторів III класу умов і характеру праці

За списком № 1:

- 1) Не менше двох факторів III ступеня відхилення від норм;
або
- 2) одного фактора III ступеня і трьох факторів I чи II ступеня відхилення від норм;
або
- 3) чотирьох факторів II ступеня відхилення від норм;
або
- 4) наявності в повітрі робочої зони хімічних речовин гостронаправленої дії 1 чи 2 класу небезпеки.

За списком № 2:

- 1) Одного фактора III ступеня відхилення від норм;
або
  - 2) трьох факторів I, II ступеня відхилення від норм;
або
  - 3) чотирьох факторів I ступеня відхилення від норм.
2. Орієнтовні показники може бути використано при встановленні дострокових пенсій за рахунок коштів підприємств.

Примітка. Ці показники розроблено на підставі «Гігієнічної класифікації праці», апробовано на підприємствах різних галузей народного господарства.